

УДК 94(477):322
ББК 63.3(4 Укр)46

Михайло Сигидин, Андрій Петраш
(м. Івано-Франківськ, Україна)

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА В ПЕРІОД “РУЇНИ”

Мета статті проаналізувати церковні відносини на українських землях у часи “Руїни” (кінець 50-х – середина 80-х рр. XVII ст.). У роботі автор характеризує особливості становища українських православної та уніатської церков.

Ключові слова: православна церква, уніатська церква, “Руїна”, Україна, Діонісій Балабан, Йосиф Нелюбович-Тукальський, Гавриїл Коленда, Кипріян Жоховський, василіяни.

У другій половині XVII ст. єдиної української церкви, як такої, не існувало. У той час на території сучасної України було дві церкви, які могли позиціювати себе як українські: православна й уніатська (українська католицька). Становище православної української церкви в добу “Руїни” було дуже залежним від суспільно-політичної ситуації, яка склалася на той період. Розпочалася громадянська війна й продовжувалося втручання в церковні справи з боку сусідніх держав. Залежно від співвідношення сил, змінювалися не тільки політичні й духовні орієнтири, але й становище самої православної церкви¹. Коли обирали нового гетьмана, церква завжди слідкувала, щоб серед пунктів умови обрання були також пункти, що охороняли давні права церкви. Як правило, це були умови, що із церковних земель не будуть брати податки².

Часи “Руїни” для української православної церкви ознаменувалися боротьбою за власні права проти наполегливого бажання Москви її підпорядкувати. А після підписання Переяславських статей 1654 р. Московський патріархат отримав змогу здійснити свій задум. Проте тодішній київський митрополит С.Косів (1647–1657) рішуче виступив проти планів Москви.

Доба “Руїни” розпочалася одночасно з роком обрання на митрополичий престол Діонісія Балабана (1657–1663). Його інтронізація відбулася 28 лютого 1658 р. у Києві. Одразу після інтронізації до Діонісія прийшов посол з Москви й запитав, чи митрополит “посилав бити чолом великому государю (московському царю) і патріархові (московському) Ніконові”. Митрополит відповів, що традиція висвячення зобов’язує отримувати благословення тільки від Константинопольського патріарха. Тобто цілком незалежно від Московської церкви³. Уже тільки цей випадок свідчить про те, що Москва й після смерті Богдана Хмельницького не втратила інтересу до питання підпорядкування собі Київської митрополії. У той самий час цей факт дає можливість чітко судити про антимосковську позицію київського митрополита. Варто згадати, що С.Косів із своїм найближчим оточенням відмовився присягати на вірність московському цареві й зробив це лише під примусом у січні 1657 р.⁴

Нововисвячений київський митрополит Діонісій Балабан виступив продовжувачем справи свого попередника С.Косова. У 1657 р. він став на бік І.Виговського й разом з ним відстоював церковну незалежність України від Москви⁵. Свого часу митрополит С.Косів дотримувався пропольської орієнтації і був прихильником українсько-польського компромісу, як й А.Кисіль⁶. Продовжуючи політику С.Косова, митрополит Діонісій узяв участь у ратифікації Гадяцького договору. Відомо, що близько половини статей в угоді стосувалися церкви: київський митрополит мав отримати місце в сенаті разом із 5-ма православними єпископами; маєтності, відібрані католиками в православних, мали повертатися; православні училища в Києві, у тому числі й Києво-Могилян-

ська академія, друкарні й бібліотеки отримували дозвіл на діяльність. Водночас піднімалося питання про скасування унії⁷. У документі сказано: “А ту віру, [...] яка множить незгоду між римським і старогрецьким народами, жоден із духовного та світського, сенатського та шляхетського станів церков, монастирів, фундушів засновувати та помножувати не може [...], і силу цієї комісії порушуватиме на вічні часи”⁸.

Після краху І.Виговського й підписання договору з Ю.Хмельницьким Москва продовжила свої намагання підпорядкувати Українську православну церкву. У Переяславських статтях 1659 р. була умова про перехід митрополита Київського з духовенством під юрисдикцію Московського патріарха. Проте із застереженням, що останній не посягатиме на “духовні права”⁹. На Переяславській раді (1659) московський князь Трубецький говорив, що “митрополиту київському, а також і іншому духовенству Малої Росії бути під благословенням святішого патріарха московського і всієї Великої і Малої і Білої Росії; а в права духовні святіший патріарх не буде вступати”. Проти цього виступив полковник П.Дорошенко, але нічого не добився¹⁰. Хоча жоден представник вищого духовенства не був присутній на раді, через підписи протопопів М.Филимоновича й Г.Бутовича Переяславські статті уряд вважав затвердженими¹¹.

Цікавою є ще одна подія, яка стосується втручання Москви у внутрішні справи українського православного духовенства. Сам митрополит Діонісій у 1659 р. перебував у своїй резиденції в Чигирині. І тоді московський воєвода Трубецький призначив місцеблюстителем митрополії (і це при діючому митрополиті) Чернігівського єпископа Лазаря Барановича. Призначення Москвою на Київську кафедру, яка їй не підлягала, місцеблюстителя, та ще й світської особи – факт дещо суперечливий з точки зору церковного права¹². Москва, не вагаючись, порушила церковні канони, втрутившись у прерогативи Константинопольського патріарха.

У 1660 р. був підписаний Чуднівський договір із Польщею. У релігійному питанні він повторював Гадяцький трактат, і це знову було великим досягненням для вищого православного духовенства¹³. Можливо, через це Москва хотіла знайти більш вірну людину, ніж Л.Баранович, і призначила нового місцеблюстителя – ніжинського протопопа М.Филимоновича. У травні 1661 р. у Москві його висвятили на єпископа Мстиславського. Це знову ж була неканонічна дія, бо Київська кафедра не підлягала Московському патріаршому престолу, тому висвячувати М.Филимоновича мав право тільки Константинопольський патріарх¹⁴. Але 4 серпня 1661 р. Д.Балабан висвячує на ту саму Мстиславську кафедру архімандрита Йосифа Нелюбовича-Тукальського, ігноруючи втручання Московського патріархату, як неканонічне. На думку істориків, київський митрополит хотів показати цим, що Москва не має ніяких прав втручатись у внутрішні справи УПЦ і її дії щодо висвячення є безпідставними з точки зору церковного права¹⁵.

У 1663 р. митрополит помер у Чигирині. І Польща, і Москва хотіли посадити на Митрополичий престол свою людину¹⁶. Духovenство й козацька старшина не могли визначити наступника. Це призвело до обрання двох митрополитів на соборі в Корсуні¹⁷ – мстиславського єп. Йосифа Нелюбовича-Тукальського та перемиського єп. Антонія Винницького, який був прихильником П.Тетері¹⁸. Таким чином, на чолі православної церкви стояли два митрополити. У той самий час на Лівобережжі головним був місцеблюститель Л.Баранович.

Згодом Й.Нелюбовича-Тукальського заарештували поляки, звинувативши в діях, спрямованих проти Речі Посполитої. У в'язниці він пробув до 1667 р., аж поки його не звільнив П.Дорошенко¹⁹. В особі П.Дорошенка митрополит Йосиф знайшов вірного союзника й до кінця свого життя підтримував його політику, спрямовану на об'єднання українських земель. Крім того, Дорошенко боровся за права православної церкви.

У листі до короля Яна-Казимира митрополит клопочеться про те, щоб Перемиська єпархія не дісталась уніатам, а в 1670 р. на переговорах в Острозі навіть домагався скасування унії. Крім того, Й.Нелюбович-Тукальський неодноразово порушував питання про зрівняння духовенства православного й римо-католицького²⁰.

У 70-х рр. XVII ст. майже всі впливові представники українського кліру вступили в безпосередні стосунки з Московією. Політична боротьба між вищими церковними кругами України сприяла посиленню втручання московського уряду в українські церковні справи. Так, через страх поширення впливу митрополита Йосифа на Лівобережжя архієпископ Л.Баранович навіть вирішення такого важливого питання, кого вважати “верховним пастором малоросійського духовенства”, залишив на розсуд царя²¹.

У 1675 р. Й.Нелюбович-Тукальський помер. Митрополит Винницький дожив до 1679 р., але таки не зміг об’єднати єпархії в одне ціле, бо ті, що раніше підпорядковувалися Тукальському, перейшли за наказом короля до Й.Шумлянського²². Останній був львівським православним єпископом із 1667 р.²³, який почав таємно сповідувати уніатство.

Велику роль у підпорядкуванні Київської митрополії Московському патріархові зіграв гетьман І.Самойлович, який бажав послабити політичний вплив українського духовенства. У 1684 р. Києво-Печерську лавру вилучено з-під влади Константинопольського патріарха. Новообраний архімандрит Варлаам Ясінський спочатку відмовився їхати за посвятою до Москви, але згодом через тиск гетьмана й домагання Й.Шумлянського на Печерську архімандрію був змушений відправити свою делегацію за благословенною грамотою до Москви²⁴.

У 1685 р. митрополитом обрали Гедеона Святополка-Четвертинського, який був до цього луцьким єпископом²⁵. Здійснилося це знову ж через втручання гетьмана. Собор був неканонічним, бо на ньому не було ні місцеблюстителя Л.Барановича, ні чернігівського, ні новгород-сіверського духовенства. Однак на це ні гетьман, ні Москва не звернули увагу²⁶. На київському соборі Гедеон заявив про бажання прийняти архіпастирський жезл від Московського патріарха, що насторожило всіх його учасників²⁷. Страх українського духовенства через підпорядкування Москві мав свої причини: по-перше, церковний клір боявся, що київський митрополит утратить свої права, які були подібні до прав патріарха, і буде прирівняний до інших московських митрополитів, а також те, що Московський патріарх буде вищим над ним у судових справах. По-друге, не можна буде вільно обирати єпископів. По-третє, закриватимуться друкарні й навчальні заклади. Боялися й зміни в церковних обрядах, які сталися у Білгородській єпархії тоді, коли вона потрапила під владу Москви²⁸. Але 8 листопада 1685 р. митрополит Гедеон таки прийняв посвяту й склав присягу Московському патріархові Якимові²⁹. Під впливом військово-політичних факторів (тиск із боку турків) і подарунків Константинопольському патріархові Діонісію “соболями і жалуванням”, його “дозволибельними” грамотами формально санкціоновано передачу Київської митрополії під управління Московського патріарха³⁰.

21 квітня 1686 р. Росія уклала з Річчю Посполитою Вічний мир. Польський уряд погодився на акт злуки Української православної церкви з Російською під зверхністю останньої³¹. Таким чином, часи “Руїни” завершилися для Української православної церкви втратою незалежності, й головними причинами цього були: втручання світської влади в справи церкви, зокрема, з боку Москви й Речі Посполитої, а також гетьманів; внутрішні суперечки між православним духовенством.

Тим часом на території Правобережжя і Західної України діяла уніатська церква, яка виникла в 1596 р. Національно-визвольна війна завдала Українській католицькій

церкві сильної шкоди. В уніатській, як і в православної церкві, у часи “Руїни” панував безлад, який стосувався децентралізації влади. Крім фізичного винищення священників і відбирання храмів та церковного майна на користь православної церкви, їй загрожувало скасування унії³². Після смерті уніатського митрополита Антонія Селяви митрополичий престол був вакантний упродовж 10 років (1655–1665). Намісником був архієпископ Гавриїл Коленда, але, крім нього, претендентом на престол був ще холмський єпископ Яків Суша.

Варто згадати й про обновлений ще уніатським митрополитом В.Рутським у 1617 р. орден василіян на території України. Як й українсько-білоруське духовенство та єзуїти, василіяни займалися освітою молодих adeptів. З їхніх рядів походив і св. Йосафат, а згодом і майже всі уніатські владика³³. Після смерті свого протоархімандрита орден василіян розколовся: одна фракція вибрала протоархімандритом Гавриїла Коленду, а друга – спочатку вибрала провінціалом Бенедикта Терлецького, а після його смерті холмського єпископа Якова Сушу. Українсько-білоруський єпископат вирішив послати останнього до Риму, щоб він там наладнав справи не обсадженої митрополії³⁴. Папа признав Г.Коленду митрополитом і наказав провести нові вибори протоархімандрита. У Супраслі (1665) були проведені нові вибори й обрано Г.Коленду. Але це суперечило волі папи, який наказував обирати архімандрита з простих ченців, і в 1666 р. папський нунцій знову скликав обрання. Проте всі члени капітули, у тому числі Я.Суша, наполягли на кандидатурі Г.Коленди, оскільки вважали, що тільки один керівник, як Чину василіян, так і церкви, зможе навести лад і порядок³⁵.

Цікавим моментом у діяльності Г.Коленди було його міркування щодо об’єднання уніатського й православного духовенства. Про це свідчить послання митрополита до Риму, у якому він пропонував свій план об’єднання церков. Він погоджувався на те, що православні ієрархи визнавали католицькі догмати тільки усно. Не виключався й план заснування власного патріархату, на випадок, якщо Константинополь не підтримав би акції об’єднання. Послання Г.Коленди свідчить про існування ідеї нового патріархату, яка виникала ще за діяльності В.Рутського, а пізніше й П.Могили³⁶.

Загалом за часів посідання митрополичого престолу Г.Колендою уніатській церкві вдалося налагодити внутрішньоцерковну ситуацію й вийти з кризи. Проблема децентралізації влади була подолана. Крім того, політична ситуація в Україні почала складатися на користь уніатів. Річ Посполита перейшла в наступ проти російських військ у 1667 р. Правобережне козацтво вилучило зі своєї програми вимоги ліквідації унії. Яків Суша писав, що гетьман П.Тетеря визнав Г.Коленду законно обраним митрополитом³⁷.

Після Андрусівської угоди 1667 р. УГКЦ утратила назавжди Смоленську єпархію, проте повернула собі Полоцьку архієпархію. Того ж року польський сейм надав уніатам великий привілей – звільнив їх від усяких воєнних повинностей: “від станцій (постоїв), від видачі провіанту, додаткових стаційних податків, днівок, підвод, і взагалі всіх воєнних тягарів”³⁸. У 1669 р. польський король М.Вишневецький надав нові привілеї уніатському духовенству, а саме – зрівняв його в правах із католицьким³⁹. Крім того, він дозволив відновити Ліщинську архімандрію. Цьому посприяла поїздка Г.Коленди на конвокаційний Варшавський сейм, і там із папським нунцієм Марескотті митрополит намагався звернути увагу єпископів на проблеми уніатської церкви. Уже 12 листопада 1669 р. у краківському соборі митрополит Гавриїл разом із латинськими єпископами відслужив Службу Божу в східному обряді КЦ у присутності польського короля⁴⁰. Отець Ю.Федорів писав, що “Коленда наказав точне виконання чернечого уставу, заставив архимандритів зректися різних королівських привілеїв”, тобто, наводив лад і в чернечому житті⁴¹. Як зазначав єпископ С.Мудрий, “Г.Коленда своїми

впливами підніс католицьку Церкву з руїн і виборів їй правне становище за короля Михайла Вишневецького”.

Наступним митрополитом став Кипріян Жоховський (1674–1693), єпископ вітебський і могилівський, який був у Коленди коадьютором з правом наступника. Час його керівництва церквою характеризується зростанням суперечностей із василіянами й намаганням досягнути компромісу з Українською православною церквою. Владцтво К.Жоховського було наповнене подіями історичного значення: ісповідь віри Шумлянського, львівського архієпископа в 1677 р., а згодом і Винницького, єпископа перемишльського з 1679 р. й об'єднання його єпархії з Римом, відновлення Супрасльської архімандрії⁴².

У 1675 р. під тиском василіян митрополит погодився на обрання протоархімандритом Пахомія Огилевича. Проте василіяни знову висунули ряд вимог, які зводили права митрополита відносно чину до нуля. У 1686 р. генералом Чину василіян обрано Йосифа Петкевича й прийнято постанову, згідно з якою митрополит не мав права висвячувати єпископів без згоди протоархімандрита, що значно послабило владу митрополита⁴³.

На Правобережжі поширюються впливи уніатів і починаються процеси ліквідації православ'я в цьому краю. Стосовно православних прийнято закон “Про невіїзд за кордон людей греко-руської релігії”, що забороняв їм як в'їжджати, так і виїжджати за межі держави. Православні братства мали підлягати юрисдикції місцевих владик⁴⁴. Тоді серед православного духовенства формується ідея, що єдиним виходом із важкого становища є прийняття унії. Цю ідею найбільше поширював львівський єпископ Й.Шумлянський⁴⁵. Хоч висвячення Шумлянського викликало багато суперечок, але за нього заступився ще митрополит Нелюбович-Тукальський, який у пастирському листі 18 травня 1668 р. стверджував, що висвячення на єпископа відбулося за його згодою й за згодою луцького єпископа Гедеона. Незважаючи на те, що Й.Шумлянський у 1677 р. прийме унію, свого часу єпископ боровся за права православної церкви, яка була на території Речі Посполитої. У 1670 р. він домовився з королем Михайлом про звільнення православного духовенства від робіт, податків старостам, державцям і військових повинностей⁴⁶. У 1680 р. єпископ добився його урівняння з латинським у його дідичних та королівських маєтностях, звільнення від публічних і приватних податків, данин і мит. Такими діями І.Шумлянському вдалося прихилити до себе православне духовенство й полегшити його перехід на унію⁴⁷.

Намагання знищити уніатську церкву під час Хмельниччини, вимоги її скасування з боку православних і навіть готовність поляків пожертвувати нею заради збереження своєї держави сформували у свідомості деяких уніатських ієрархів думку, що для подальшого існування церкви необхідно тісніше поєднатись із Римо-католицькою церквою⁴⁸. Це проявилось у поступовій полонізації уніатів, зокрема василіанського Чину. Проте, як зазначав Д.Дорошенко, “хоча духовенство греко-католицьке піддалось формально полонізації, але воно, так само як і народні маси, твердо держалось свого східного “руського” обряду, і за допомогою цього обряду зберегло свою “руськість”, себто українську народність аж до тих часів, коли почалось національне відродження”⁴⁹.

Період “Руїни” для української церкви характеризується таким чином: православне духовенство, незважаючи на боротьбу за свої права, потрапило в залежність від Московського патріархату, що дало змогу Москві взяти його під свій контроль. Це, у свою чергу, спричинило омосковлення українського православного духовенства, постійне обирання на посаду митрополита вигідної для Москви людини, що погіршувало стан православ'я в Україні й призвело до його занепаду, а звідси – і зневіру до нього з

боку народу. У той час уніатська церква, зазнавши погромів від Хмельниччини, часи вакантності митрополичого престолу й загрозу ліквідації унії, зуміла побороти внутрішні негаразди й посилити свої позиції на Правобережжі. Проте й вона мала проблеми, що полягали в суперечностях із василіанським Чином. Але найгірше було те, що уніати також потрапили під чужорідний вплив. Часи “Руїни” були періодом занепаду й одним із найважчих випробувань в історії церковних відносин в Україні.

1. Історія релігій в Україні / за ред. А. Колодного, П. Яроцького. – К. : Знання, 1999. – С. 217.
2. Огієнко І. Українська Церква за час Руїни 1657–1687 / І. Огієнко. – Вінніпег : Українське наукове православне богословське товариство, 1956. – С. 433.
3. Власовський І. Нарис з історії Української православної церкви / І. Власовський. – К. : Книга, 1997. – Т. 2. – С. 110.
4. Сергійчук В. Переяславська рада – трагедія України і програш Європи / В. Сергійчук. – К. : Діокор, 2003. – С. 31.
5. Кагамлик С. В обороні давніх прав і вольностей української церкви в часи руїни (київський митрополит Діонісій Балабан) / С. Кагамлик // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – 2011. – № 14–15. – С. 199.
6. Крижанівський О. Історія церкви та релігійної думки в Україні : у 3 кн. / Крижанівський О., Плохій С. – К. : Либідь, 1994. – Кн. 3. – С. 84.
7. Кагамлик С. Вказ. твір. – С. 200.
8. № 65. Із Гадяцького трактату І. Виговського (1658) // Історія української культури : зб. матеріалів і документів / [упоряд. : Б. І. Білик та ін. ; за ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука]. – К. : Вища шк., 2000. – С. 137.
9. Крижанівський О., Плохій С. Вказ. твір. – С. 91.
10. Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом: нарис історії Української Церкви / Г. Лужницький. – Філадельфія : Провидіння, 1954. – С. 385.
11. Шевченко О. Про підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату наприкінці XVII ст. / О. Шевченко // Український історичний журнал. – 1994. – № 1. – С. 55.
12. Крижанівський О., Плохій С. Вказ. твір. – С. 91.
13. Власовський І. Вказ. твір. – С. 88.
14. Крижанівський О., Плохій С. Вказ. твір. – С. 92.
15. Кагамлик С. Вказ. твір. – С. 201.
16. Огієнко І. Вказ. твір. – С. 156.
17. Крижанівський О., Плохій С. Вказ. твір. – С. 92.
18. Федорів Ю. Історія церкви в Україні / Ю. Федорів. – Торонто, 1967. – С. 227.
19. Огієнко І. Вказ. твір. – С. 159.
20. Дорошенко Д. Православна церква в минулому й сучасному житті українського народу / Д. Дорошенко. – Берлін, 1940. – С. 38–39.
21. Шевченко О. Вказ. твір. – С. 57.
22. Федорів Ю. Вказ. твір. – С. 228.
23. Чухліб Т. Львівський єпископ Йосиф Шумлянський – військовий діяч та дипломат Корони Польської (60-ті роки XVII – початок XVIII ст.) / Т. Чухліб // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність : зб. наук. праць. – Львів : Ін-т українознав. ім. І. Крип’якевича НАН України, 2012. – № 21. – С. 788.
24. Крижанівський О., Плохій С. Вказ. твір. – С. 97.
25. Полонська-Василенко Н. Д. Історія України : у 2 т. / Н. Д. Полонська-Василенко. – К., 1993. – Т. 2. – С. 197.
26. Огієнко І. Вказ. твір. – С. 458.
27. Історія релігій в Україні... – С. 217.
28. Шевченко О. Вказ. твір. – С. 57–58.
29. Федорів Ю. Вказ. твір. – С. 229–230.
30. Історія релігій в Україні... – С. 219.

31. Крижанівський О., Плохій С. Вказ. твір. – С. 100.
32. Чубатий М. Українська католицька церква / М. Чубатий. – Львів, 1993. – С. 12.
33. Там само. – С. 12–13.
34. Лужницький Г. Вказ. твір. – С. 388.
35. Федорів Ю. Вказ. твір. – С. 236–237.
36. Крижанівський О., Плохій С. Вказ. твір. – С. 89.
37. Там само. – С. 90.
38. Огієнко І. Вказ. твір. – С. 51.
39. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні / С. Мудрий. – Рим ; Львів : ОО. Василян, 1995. – С. 222.
40. Лужницький Г. Вказ. твір. – С. 389.
41. Федорів Ю. Вказ. твір. – С. 237.
42. Мудрий С. Вказ. твір. – С. 223–226.
43. Федорів Ю. Вказ. твір. – С. 237–238.
44. Власовський І. Вказ. твір. – С. 91.
45. Дорошенко Д. Вказ. твір. – С. 39–40.
46. Лужницький Г. Вказ. твір. – С. 397–399.
47. Там само. – С. 400–401.
48. Сенік С. Латинізація в українській католицькій Церкві / Софія Сенік. – Люблін : Свічадо, 1990. – С. 15.
49. Дорошенко Д. Вказ. твір. – С. 40.

Михаил Сигидин, Андрей Петраш
(г. Ивано-Франковск, Украина)

Украинская церковь в период “Руины”

Цель статьи – проанализировать церковные отношения на украинских землях во времена “Руины” (конец 50-х – середина 80-х годов XVII в.). В работе автор характеризует особенности положения украинской православной и униатской церквей.

Ключевые слова: православная церковь, униатская церковь, “Руина”, Украина, Дионисий Балабан, Иосиф Нелюбович-Тукальский, Гавриил Коленда, Киприан Жоховский, василиане.

Mykhaylo Sigidin, Andriy Petrash
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Ukrainian Church in period of “Ruin”

The purpose of this article is to analyze church relations of the Ukrainian lands during the times of “Ruin” (late 50’s – mid 80-ies of the XVII c.). In this paper the author describes the particular situation of the Ukrainian Orthodox and Uniate churches.

Keywords: Orthodox Church, the Uniate Church, “Ruin”, Ukraine, Dionysiy Balaban, Joseph Nelubovich-Tukalsky, Havryil Kolenda, Kyprian Zochovskyj, Basilian.